

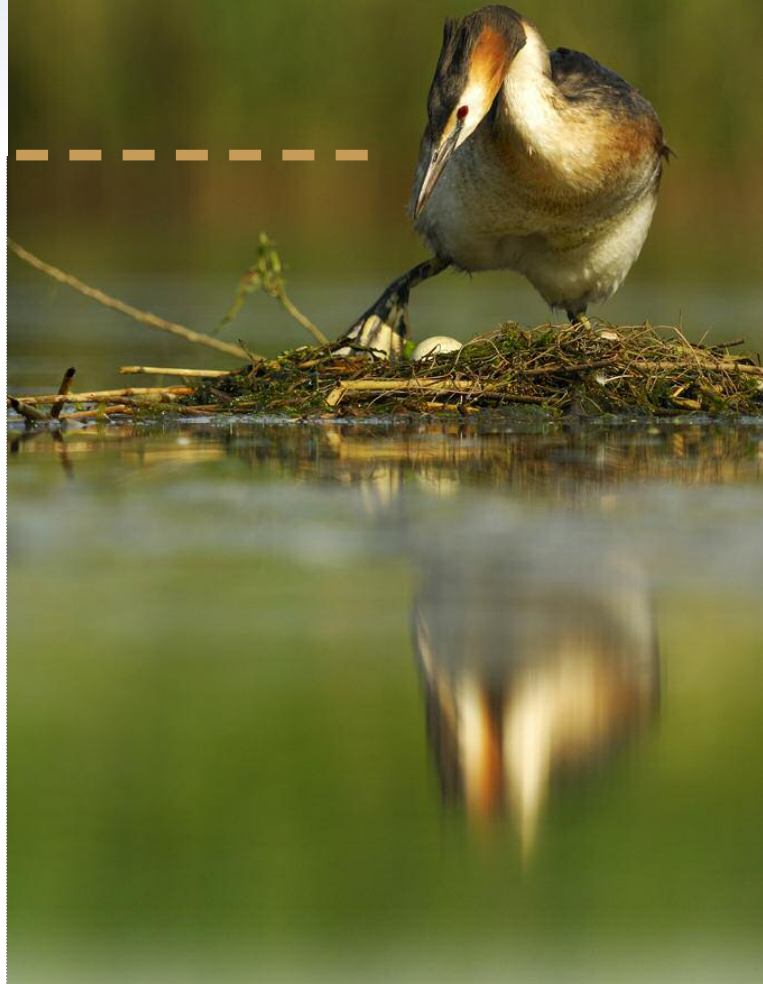
Dit natuureducatieve kunstproject is een initiatief van beroeps natuurfotograaf **Marco de Pauw**, gerealiiseerd in het samenwerkingsproject *Wild life in de Biesbosch* door **Marco de Pauw**, het **Biesbosch Museum** en **Staatsbosbeheer**, uitgevoerd door **Bas Honcoop** **Visuele Communicatie** en mede mogelijk gemaakt door **Leader West-Brabant**, de **Provincie Noord Brabant** en **Rabobank Altena**

Wild life in de Biesbosch

NATUUREDCATIEF KUNSTPROJECT

door Marco de Pauw

Fuut (*Podiceps cristatus*)

Iedereen kent de fuut. Het is een algemene verschijning op verschillende wateren. De fuut is het hele jaar in Nederland aanwezig. De fuut is hoofdzakelijk een viseter en is dus afhankelijk van open water. In tijden van echte kou trekken ze naar gebieden in Nederland die open water hebben. Aangezien de Biesbosch door de stroming en getij niet vaak dichtvriest, is het voor futen ideaal in de winterperiode. In Nationaal Park de Biesbosch is de fuut een algemene broedvogel die in de broedperiode vaak te vinden is in de nabijheid van een nest van een meerkoet. De meerkoet die zijn nest goed beschermt, beschermt zo onbewust ook het nest van de fuut. Futen verschillen nogal van uiterlijk door de seizoenen heen. In het voorjaar en de zomer heeft een volwassen fuut mooie roodbruine kopveren. In de winter verandert deze pracht voor een vrij egaal grijs verenkleed. Jonge futen, die in hun jongste dagen of zelfs weken veel meevaren op de rug van de moederfuut, hebben vaak zwarte lijntjes over de kop en in de hals.

Buizerd (*Buteo buteo*)

De buizerd is tegenwoordig de meest algemene roofvogel van Nederland. Vaak zie je hem langs de snelweg op een paaltje of hekje zitten. Vooral 's winters, als de lokale buizerds gezelschap krijgen van soortgenoten uit noordelijke streken, zie je ze zeer regelmatig. Dit was niet altijd zo. De verspreiding van de buizerd is de afgelopen decennia spectaculair toegenomen. De soort komt nu in heel Nederland voor. Het aantal vogels is in de afgelopen 25 jaar toegenomen van ongeveer 2.000 paar naar 10.000 paar. In de Biesbosch is de buizerd ook een algemene verschijning. Er broeden tientallen paartjes in het Nationaal Park. Vooral in de Noordwaard bestaat de kans dat je oog in oog met deze schitterende roofvogel komt. In het vroege voorjaar, als de buizerd bezig is met zijn nest, hoor je hem ook regelmatig roepen. Ze vliegen dan met mooi weer naar warme luchtzones en cirkelen miawwend boven hun territorium. Buizerds zijn opportunisten in hun voedselkeuze, maar het menu van deze vogels bestaat bij voorkeur uit muizen. Als het hoog water wordt trekken de muizen noodgedwongen massaal naar hoger gelegen delen. De buizerd heeft dit dan al snel door en heeft aan de vluchtende muizen een gemakkelijke prooi.

Kwak (*Nycticorax nycticorax*)

De Kwak is een kleine reigersoort die in grote delen van de wereld voorkomt. Voor een reiger heeft de kwak een gedrongen houding met een korte, dikke hals. In de zomer bevinden zich twee of drie lange, witte sierveren op het achterhoofd. In de vlucht is de vogel herkenbaar aan de afgeronde vleugels en de trage vleugelslag. De kwak zit overdag meestal ineengedoken in een boom en is voornamelijk in de schemering en 's nachts actief. In Nederland is het een vrij zeldzame zomergast. Dierentuinen laten hun populaties vaak behoorlijk vrij, waardoor er de laatste jaren op verschillende plaatsen in Nederland ontsnapte en verwilderde exemplaren worden gezien. De Biesbosch was het laatste gebied in Nederland waar vermoedelijk nog een wilde kwakenpopulatie aanwezig was. Vlakbij polder de Dood in de Brabantse Biesbosch zaten diverse kwakken bij elkaar op de nesten. Dit wordt een kolonie genoemd. In andere streken van de wereld zoals Zuid- en Oost Europa is de kwak een vrij algemene reigerachtige. Nabij de Spieringsluis aan de noordwest kant van de Noordwaard worden met enige regelmaat kwakken waargenomen. Sommige van deze kwakken hebben een kleine ring om de poot, waardoor duidelijk is dat het om een ontsnapte vogel gaat.

Oranjetip (*Anthocharis cardamines*)

Het oranjetipje is een onmiskenbare vlindersoort die in de Biesbosch vrij algemeen is. De vlinder doet zijn naam eer aan want de beste tijd om het oranjetipje waar te nemen is rond Koninginnedag. De oranjetip zet zijn eitjes af op zogeheten waardplanten als Look-zonder-Look en de Pinksterbloem (Waardplanten zijn planten waar de rups of larf van eet zodat hij groeit en kan verpoppen). De oranjetipjes worden meestal waargenomen vanaf de tweede week van april tot en met de eerste week van juni. Naast de kenmerkende oranje punten van de vleugels zijn ook de groene 'aders' die over de vleugel lopen opvallend als de vlinder zijn vleugels gesloten heeft.

Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)

De aalscholver is een onmiskenbare en typisch Nederlandse vogel, die alleen met de kuifaalscholver verward kan worden. De kuifaalscholver is in Nederland echter veel zeldzamer en laat zich bijna nooit ver van de kust zien. Tijdens het zwemmen ligt de vogel diep in het water, terwijl de kop schuin omhoog gehouden wordt.

Het voedsel van de aalscholver bestaat vrijwel alleen uit vis, die de vogel duikend onder water vangt. De vogel heeft geen waterdicht verenkleed en wordt bij het duiken nat tot op de huid. Voordat de aalscholver na het duiken terug naar het nest vliegt, moet hij zich eerst met gespreide vleugels op een hoge plek drogen. Er is een grote aalscholverkolonie in de Dordtse Biesbosch. In de Noordwaard broeden (nog) geen aalscholvers, wel zijn er diverse plekken waar aalscholvers neerstrijken om te drogen. Vissen doen ze voornamelijk op de rivier.

Omdat de aalscholver in kolonies broedt en bij voorkeur paling eet, vormen de vogels volgens de beroepsvisserij een bedreiging voor de palingstand. Om deze reden is de aalscholver in het verleden bejaagd, waardoor de populatie daalde tot minder dan duizend broedparen. Door wettelijke bescherming, maar ook door toename van het voedselaanbod heeft de populatie zich inmiddels enorm weten te herstellen.

Q&A:

Wil je weten of jouw antwoorden op de vragen in deze folder over de dieren in de Biesbosch goed zijn, of weet je het gewoon niet maar ben je toch wel nieuwsgierig? Kijk dan op onze website www.biesboschmuseum.nl Wil je nog veel meer zien en weten? Kijk dan ook op www.wildlifeimages.nl

Q: Fuut

1. waarom zit een futennest vaak in de buurt van de meerkoet?
2. wanneer zitten er in de Biesbosch de meeste futen?
3. welk klein futje komt er nog meer voor in de Biesbosch?

Q: Buizerd

1. hoe herken je een buizerd in de vlucht?
2. waar vind je een horst (nest) van een buizerd?
3. hoe oud kan een buizerd worden?

Q: Kwak

1. waar komen de meeste kwakken in Nederland vandaan?
2. welke reigersoorten komen er nog meer voor in de Biesbosch?
3. waarom vallen er in de winter slachtoffers onder de kwakken?

Q: Oranjetip

1. waarom houden vlinders van de zon?
2. hoeveel soorten vlinders zijn er in Nederland?
3. waar blijven vlinders in de winter?

Q: Aalscholver

1. heeft de aalscholver vijanden?
2. waarom zit de aalscholver vaak met zijn vleugels open op een tak?
3. hoeveel paar aalscholvers broeden er nu ongeveer in Nederland?

Vormgeving: Gerrit Vroon Grafisch Bureau, Arnhem

Wildlife
IMAGES.nl

Stichting
Biesbosch Museum

Gebiedscommissie
Wijde Biesbosch

Ransuil (*Asio otus*)

De ransuil is in ons land, naast de bosuil, de meest voorkomende uilensoort. Ongeveer zo groot als een kraai met opvallende helder oranje ogen en grote oorpluimen. Ransuilen zijn echte nachtdieren die men overdag zelden te zien zal krijgen. Alleen 's winters zijn ze wel eens in groepjes te zien aan de buitenkant van bijvoorbeeld coniferen, maar ook in struiken en klimop alwaar ze zich lijken op te warmen in het zonnetje.

Bij gevaar maakt de ransuil zich klein en neemt een gespannen houding aan. Voelt de ransuil zich op zijn gemak dan wordt zijn contour plomper.

De ransuil leeft voornamelijk van muizen en spitsmuizen, maar 's winters slaat hij in de schemering ook wel naar kleine vogeltjes. Als broedplaats kiest hij meestal verlaten nesten van vogels als kraaien en duiven, maar hij nestelt ook wel op de grond. In Nationaal Park de Biesbosch is de ransuil een schaarse soort. In de winter worden sporadisch groepjes van ransuilen aangetroffen in wilgenbosjes, bijvoorbeeld langs de Amer.

Bloedrode Heidelibel (*Sympetrum sanguineum*)

Heidelibellen zijn er in verschillende soorten in Nederland. Ze lijken sterk op elkaar maar verschillen door kleine kenmerken die alleen bij een kritische blik opvallen. De bloedrode heidelibel is moeilijk te onderscheiden van andere heidelibellen. De zwarte heidelibel kleurt later door naar een zwart lijf, maar de bruinrode, steenrode, zwerfende en zuidelijke heidelibellen kleuren allemaal rood. Ze vliegen vanaf eind mei tot en met eind september. Langs het laarzenpad in de Noordwaard kan je diverse libellen waarnemen. Naast de bloedrode heidelibel kan je ook andere soorten tegenkomen zoals de gewone oeverlibel en de grote keizerlibel.

Lepelaar (*Platalea leucorodia*)

Lepelaars zijn van dichtbij onmiskenbaar door hun lange lepelvormige snavel. Van een grotere afstand zijn ze meestal te herkennen aan hun typische foerageergedrag: met de lange snavel wordt er door het (ondiepe) water van links naar rechts bewogen op zoek naar visjes en andere kleine waterorganismen, die op de tast gevangen worden. Ook zijn ze in rust te onderscheiden van bijvoorbeeld zilverreigers door hun meer horizontale houding (de zilverreigers hebben vaak een meer opgerichte houding).

Lepelaars zijn in Nederland voornamelijk grondbroeders. In grote rietvelden wordt in kolonieverband op de grond gebroed. Dat maakte de soort gevoelig voor predatie, dat wil zeggen dat de eieren geroofd worden o.a. door vossen. Een groot aantal lepelaars bevindt zich daarom op de vossenvrije Waddeneilanden. In andere landen waar de lepelaar broedt worden de nesten ook in bomen en struiken gebouwd. In Nederland lijkt dit nu ook vaker te gebeuren maar de grote kolonies bevinden zich nog steeds op de grond. In de Biesbosch zelf broeden nog geen lepelaars. Wel is er een grote kolonie aan de rand van het Nationaal Park. Deze kolonie bevindt zich nabij de Sassenplaat in het Hollands Diep. Dat is een vossenvrij eiland waar ook de kleine zilverreiger zijn thuis heeft gevonden. In augustus komen er in de Noordwaard honderden lepelaars foerageren. In de winter zitten de lepelaars in tropisch Afrika.

Bever (*Castor Fiber*)

De bever, met een lichaamslengte van 70 tot 100 centimeter en een gewicht van 15 tot 35 kilogram, is het grootste knaagdier dat in Europa voorkomt. Nadat de bever in Nederland was uitgestorven is de soort in 1988 weer opnieuw geïntroduceerd. De bevers werden toen uitgezet in de Biesbosch en waren afkomstig uit voormalig Oost-Duitsland.

Bevers leven in een burcht, knagen aan bomen en bouwen dammen. Het laatste komt in de Biesbosch niet voor, omdat er in de Biesbosch *overal* veel water stroomt en het niet nodig is om een bepaalde plaats 'nat' te houden. Burchten zijn er volop in het Nationaal Park. De burcht, de verblijfplaats van de bever overdag, is opgebouwd uit een enorme hoop takken die verstevigd is door modder en water. 's Avonds komt de bever uit zijn burcht om op zoek te gaan naar eten. Bevers zijn echte avond/schemer/nachtdieren. Ze eten enkel plantaardig voedsel zoals hout en soms rietwortels. In de Biesbosch kom je op diverse plekken knaagsporen tegen en vind je verschillende omgevreten bomen. De bevers hoeven niet bij voorbaat in het gebied van uitzetting te blijven. In de wijde omgeving van de Biesbosch, tot in Dordrecht, Waalwijk en 's-Hertogenbosch kan je nu bevers tegenkomen

Zeearend *Haliaeetus albicilla*

De zeearend is de grootste Europese roofvogel met een lengte van 77 tot 95 centimeter en een vleugelspanwijdte van twee tot tweenhalf meter. Met zijn opvallende krachtige, helder gele haaksnavel en imposante klauwen is het een machtige verschijning. Menigmaal wordt hij gebruikt als symbool van vrijheid, kracht en onafhankelijkheid. Dit beeld is niet altijd terecht want aas versmaadt de zeearend zeker niet; hij geeft er zelfs de voorkeur aan boven de vermoeiende bezigheid van zelf een prooi zoeken en doden. Ook is hij niet te beroerd om een andere predator zijn prooi af te nemen.

Karakteristiek zijn de enorme plankvormige vleugels die aan het eind sterk 'gevingerd' zijn. Ook tijdens de vlucht lijken deze vleugels letterlijk zo stijf als een plank. Daarom wordt hij ook wel eens 'de vliegende deur' genoemd. De volwassen vogels hebben een in verhouding opvallend korte, witte wigvormige staart en hun kop, hals en borst heeft ook vaak een lichte, dikwijls witte kleur.

In de Biesbosch komen de laatste jaren steeds meer zeearenden voor. De beste tijd om een zeearend waar te nemen was voorheen altijd de winter. Tegenwoordig kan je in de Biesbosch het hele jaar door zeearenden aantreffen. In 2010 is het voor het eerste gebeurd dat er een tweetal vogels in het gebied overzomerde. Het lijkt een kwestie van tijd dat er in de Biesbosch ook een zeearend tot broeden komt.

Ijsvogel (*Alcedo atthis*)

De ijsvogel leeft in de omgeving van water en is gespecialiseerd in het vangen van kleine vis. De visjes worden vanaf een zitpost vlak boven het water (vaak een overhangende tak) op zicht gelokaliseerd. Met een snoekduik vanaf de zitpost wordt de vis gevangen (Soms hangen ze eerst nog bid-dend boven het water). Vaak vliegen ze hierna terug naar de zitpost. Hier slaan ze de vis dood en draaien hem zo dat de vinnen naar achteren wijzen en de vis makkelijk naar binnen glijdt. Vanwege deze levenswijze moeten er bomen of struiken aanwezig zijn en moet het water visrijk en redelijk helder zijn. De ijsvogel is, als wordt voldaan aan deze eisen, een vrij algemene verschijning. Ijsvogels zijn echter gevoelig voor strenge winters. Een extreem strenge winter kan de ijsvogel in Nederland bijna uitroeien. Ze hebben meerdere legsels per jaar, dus de populatie kan na zo'n winter binnen enkele jaren weer op een redelijk peil zijn. Ijsvogels broeden in steile wanden, bijvoorbeeld in het met zand omgeven wortelstelsel van een omgevallen boom.

Ijsvogels zijn met hun felle kleuren één van onze meest opvallende vogels. Toch worden ze vaak eerst ontdekt op hun geluid en kan het een tijd duren voordat men ze te zien krijgt. In de Biesbosch werden in 2010 maar liefst 25 nesten geteld van de ijsvogel. Ze lijken in de Biesbosch minder te kampen te hebben met strenge vorst dan de ijsvogels in de oostelijke helft van het land.

Ree (*Capreolus capreolus*)

De ree heeft een zandgele tot roodbruine zomervacht die 's winters meer grijsbruin tot zwart van kleur is. Volwassen dieren hebben geen vlekken, jonge echter wel. Het volwassen mannetje (reegeit) heeft een eenvoudig gewei, bestaande uit maximaal drie punten. Het gewei is tot 25 centimeter lang. 's Winters groeit het gewei. De basthuid wordt afgeschuurd tussen maart en juni. Tussen oktober en januari wordt het gewei afgeworpen. Een enkele keer komen ook vrouwtjes (reegeit) met een gewei voor. Een jonge reebok van een jaar met alleen nog twee knopjes wordt ook wel knopbok genoemd. Wanneer het gewei nog geen vertakkingen vertoont noemt men het een spitsjer; en is de ree rond de twee jaar. Een gaffel heeft één vertakking en de bijbehorende reebok is dan twee a drie jaar. Oudere reebokken hebben een zogenoemde zesender, met twee keer drie punten. Op latere leeftijd kunnen ze weer een vertakkingsloos gewei krijgen. De beste periode om reeën te zien in de Biesbosch is de winter. Dan groeperen zij zich in zogehete 'sprongen' en zoeken ze naar voedsel op de open terrein zoals akkers. In de zomer trekken ze zich terug in de wilgenbossen die vaak zo ruig zijn begroeid dat het erg lastig wordt om een ree waar te nemen.

Q: Ransuil

1. hoeveel uilensoorten zitten er in de Biesbosch?
2. wat zijn de grote vijanden van de ransuil in de Biesbosch?
3. wat voor geluid maakt de Ransuil?

Q: Bloedrode Heidelibel

1. hoe oud wordt een libel?
2. kunnen libellen steken of bijten?
3. wat eet een libel?

Q: Lepelaar

1. wat voor kleur heeft de lepel aan het eind van de snavel van een lepelaar?
2. waar trekken lepelaars in de winter heen en wanneer komen ze weer terug?
3. broedt de lepelaar in de Biesbosch?

Q: Bever

1. hoe zwaar kan een bever worden?
2. hoe lang blijven de jonge bevertjes in de burcht?
3. hoeveel bevers komen er ongeveer voor in de Biesbosch?

Q: Zeearend

1. hoe wordt een zeearend ook wel genoemd?
2. welke arend komt in de Biesbosch nog meer voor?
3. wanneer zitten er de meeste zeearenden in de Biesbosch?

Q: Ijsvogel

1. wat eet een ijsvogel?
2. waarom vallen er veel slachtoffers in de winter?
3. wat voor geluid maakt een ijsvogel?

Q: Ree

1. hoe hard kan een ree rennen?
2. wanneer zitten de reeën in groepen?
3. welke hertachtigen komen nog meer voor in Nederland?